

07 Eylül 2006

Tarama Raporu

TÜRKİYE

11. Fasıl: Tarım ve Kırsal Kalkınma

Tarama toplantılarının tarihleri:

Tanıtıcı toplantı : 5/12/2005-8/12/2005

Ayrıntılı toplantı: 23/01/2006-26/01/2006

I. FASIL İÇERİĞİ

Tarım faslı, birçoğu doğrudan doğruya uygulanabilen, çok sayıda bağlayıcı kuralı içermektedir. Bu kuralların etkili bir kamu yönetimi tarafından, uygun bir şekilde uygulanması ve etkin olarak icrası Ortak Tarım Politikasının işlerliği bakımından gereklidir. Bu, ödeme kurumu ve Entegre İdari ve Kontrol Sistemi gibi yönetim sistemlerinin kurulmasını ve aynı zamanda kırsal kalkınma eylemlerini uygulama kapasitesini de içermektedir. AB üyeliği, tarla bitkileri, şeker, hayvansal ürünler, özellikle tarım ürünleri gibi geniş bir aralıktaki tarım ürünlerine ilişkin ortak piyasa düzenlerine entegrasyonu gerekli kılmaktadır.

Ortak Tarım Politikasının uygulanması, yönetimi ve kontrolü, uygun idari yapılarının oluşturulmasını, tadil edilmesini ve/veya güçlendirilmesini uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Bazı durumlarda müktesebat, gereken idari yapıların ayrıntılı niteliklerini az veya çok ortaya koymaktadır.

Söz konusu yapılar, müktesebatta her zaman belirtilmemektedir. Birçok durumda müktesebat, basit biçimde, gerekli idari yapıyı tanımlamak için “yetkili merci” gibi terimler kullanır. Bu, müktesebatın etkili bir şekilde uygulanmasından, hangi kuruluşun sorumlu olduğuna dair kararın, ilgili ülkeye bırakıldığını göstermektedir. Ancak müktesebatta, AB üye devletlerinin kurmuş oldukları idare aracılığı ile yerine getirmeleri gereken işlevler çok açık bir şekilde belirtilmektedir.

II. ÜLKE UYUM VE UYGULAMA KAPASİTESİ

Bu bölüm Türkiye tarafından sağlanmış olan bilgileri ve tarama toplantısı sırasındaki tartışmaları özetlemektedir. Kullanılan kur 1 €= 1.25 ABD doları.

Türkiye, Tarım ve Kırsal Kalkınma kapsamındaki müktesebatı kabul edebileceğini belirtmektedir.

Türkiye’de, çayır ve otlaklar hariç, 27 milyon hektarlık tarımsal arazi bulunmaktadır ve bu alan AB-25’in tarım alanının %20 sini temsil etmektedir. Tarım sektörü temel rakamlarla (2004) şu şekilde özetlenebilir: sektör Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın %11’ini temsil etmektedir; tarım sektöründe istihdam edilen kişi sayısı, toplam istihdamın %33’üdür; ortalama çiftlik (işletme) büyüklüğü 6 hektar; toplam işletme sayısı 3 milyon (2001 yılı sayımına göre); kırsal nüfus toplam nüfusun %39’unu temsil etmektedir. 2004 yılında Türkiye’nin tarımsal çıktısı 29 milyar €’ya ulaşmıştır, ki bu AB-25 in toplam çıktısının %9’una tekabül etmektedir. Türkiye, tarımsal ürünlerde 2.35 milyar € ticaret fazlasıyla net ihracatçı konumunda olup, bu ürünlerde birinci sıradaki varış noktası AB-25’dir. 2004 yılında tarım bütçesi, yaklaşık 2.3 milyar €’ya ulaşmıştır.

Türkiye’de tarım sektörünü düzenleyen belli başlı mevzuat, diğerlerine ek olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, tarımla ilgili kuruluşları kuran mevzuat, önemli sayıda tarım ürünüyle ilgili kanunlar¹, “*Toprak koruma ve arazi kullanımı kanunu*” (sayısı 5403), “*Tarım sigortaları kanunu*” (sayısı 5363), “*Tarım kredi kooperatifleri kanunu*” (sayısı 1581), “*Tarım satış kooperatifleri kanunu*” (sayısı 4572), “*Üretici birlikleri kanunu* (sayısı 5200), “*Ziraat odaları kanunu*” (sayısı 6964), “*Tohumlukların tescil, kontrol ve sertifikasyonuna dair kanun* (sayısı 308), “*Organik tarım kanunu*” (sayısı 5262), “*Gıdaların üretimi, tüketimi ve kontrolü kanunu* (sayısı 5179), “*Hayvan*

¹ Pamuk (sayısı 2903), Tütün (sayısı 4733), Şeker (sayısı 4634), Zeytin (sayısı 3573), Fındık (Sayısı 2844), Çay (Sayısı 3092), Çeltik (Sayısı 3039), İpekböceği (Sayısı 859), Distile İçkiler (Sayısı 4250)

ıslahı kanunu” (sayısı 4631)’ndan oluşmaktadır. Yeni *Tarım Kanunu* (sayısı 5488) 25 Nisan 2006 tarihinde parlamento tarafından kabul edilmiştir.

2000 yılından bu yana hükümet, tarım sektöründeki reformlara temel oluşturan strateji belgelerini kabul etmiştir. 2001-2005 yılları Tarım Reformu Uygulama Projesinin (ARIP)² temel amacı, taban fiyatlar ile girdi ve kredi sübvansiyonlarının kaldırılması, kamu iktisadi teşekkülleri ile tarım satış kooperatiflerinin yeniden yapılandırılması, doğrudan gelir desteği (DGD) programına geçilmesi ve tarımsal üretimin yeniden yapılandırılması yoluyla piyasa odaklı bir tarım politikasına geçmek idi. 2006-2010 Tarım Strateji Belgesi tarımsal politikaların, sürdürülebilir tarımsal üretim, ürün kalitesi, ürün güvenliği ve güvenilirliği, tarım işletmelerinin rekabet kabiliyeti, piyasalar ve pazarlama, kırsal kalkınma ve üretici kuruluşlarını geliştirme ve güvence altına almaya doğru dönüştürülmesi için hedefler ve öncelikleri ortaya koymaktadır.

Tarım sektörü, çok sayıda kuruluş tarafından yönetilmektedir. Tarım sektöründe başlıca siyasi aktörler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, (Yüksek Planlama Kurulu, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu dahil), Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Tarımda Yeniden Yapılanma ve Destekleme Kurulu’dur. Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar ise Toprak Mahsulleri Ofisi, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Et ve Balık Kurumu, Çay-Kur, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri’dir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı kuruluşlar ise; Tarım Satış Kooperatifleri, Şeker Kurumu, Ürün Borsaları, Taze Meyve ve Sebze Toptancı Halleri, Türk Standartları Enstitüsü, Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Akreditasyon Kurumu’ndan oluşmaktadır. Ayrıca, örneğin tütünde Başbakanlığa bağlı olan “ Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçecekler Piyasası Düzenleme Kurumu” gibi, diğer kurumlar da önemli bir rol oynamaktadır.

II.a. Yatay

Doğrudan destek ve EAGF (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu) konularında, Türkiye’de tarımsal sektörün desteklenmesinde bazı mekanizmalar mevcuttur: Doğrudan Gelir Desteği Programı (DGD), prim ödemeleri (hububat ve yağlı tohumlar ile ham tütün bitkileri için), hayvancılık prim ödemeleri, çiftçi geçiş programı (alternatif ürün programı) (tütün ve fındık için). Ayrıca çevre amaçlı tarımsal alanların korunması (ÇATAK) Programı, tarım sigortaları ödemeleri ve kırsal kalkınma hibeleri gibi bazı yeni program da 2005 yılında hayata geçirilmiştir. DGD, prim ve girdi desteği faydalanıcılarının (özel ve tüzel kişiler); Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından yönetilen ve 2.75 milyon çiftçi (çiftçi hane halkının %90’ı) ve 17 milyon hektarlık tarım arazisini (27 milyon hektarlık toplam tarım arazisinin %63’ü) kapsayan bir veri tabanı olan Ulusal Çiftçi Kayıt Sisteminde (ÇKS) kayıtlı olması gerekmektedir.

Doğrudan gelir desteği, Ulusal Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği, 2005/8629 ve 2005/9065 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile 2005/21 ve 2005/38 sayılı Tebliğleri esas almaktadır. Doğrudan gelir desteği ÇKS’de kayıtlı çiftçilere, hektar esas alınarak ve üretim dönemi başına bir defa olmak üzere, 0.1 ve 50 hektarlık araziler için ödenmektedir. DGD ödemeleri arazi mülkiyet durumuna bakılmaksızın, arazi esaslı tarımsal faaliyette bulunan çiftçilere (özel veya tüzel kişiler) yapılmaktadır. Tarım arazisinin sürülmüş (bitkisel üretim yapmak üzere) veya tarımsal kullanım için ayrılmış olması gereklidir. DGD ödemeleri mahsul türlerinden ve tarımsal üretim miktarından bağımsızdır. Toprak analizi yapan, arazilerinde organik çiftçilikle uğraşan ve sertifikalı tohumluk kullanan çiftçilere ilave DGD ödemesi yapılmaktadır. Çiftçilerin, aynı arazide, en az bir üretim sezonu için (8-10 ay) tarımsal faaliyette bulunmuş olmaları gerekmektedir. 2004 yılındaki DGD ödemesi hektar başı 92.6 € olmuştur. Devlet arazileri, terk edilmiş veya zor durumda kalmış ve işlevi olmayan tarım arazileri, ormanlık alanlar ve çayır gibi ortak mülkiyet kapsamındaki araziler DGD ödemelerine tabii değildir.

² Dünya Bankası tarafından desteklenmektedir.

Mazot girdisi ve kimyasal gübrelerin kullanımı, DGD faydalanıcıları için geliştirilmiş arazi esaslı programlar yoluyla desteklenmektedir. Mazot yardım oranları, meyve ve sebze üretimi için geliştirilen hektar başına 8.9 € ile sanayi ürünleri için geliştirilen hektar başına 6.9 € arasında değişmektedir. Gübre ödemeleri oranları, meyve ve sebze için hektar başına 5.9 € ile sanayi ürünleri için hektar başına 17.9 € arasında seyretmektedir.

Prim desteklerinin yasal dayanağı, 2004/6946 ve 2005/8670 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile yıllık olarak kabul edilen Prim Tebliğleridir (2004 yılı için kabul edilen tebliğin sayısı 2004/36'dır). Amaç, arz açığı olan ürünlerin üretimi arttırmaktır. Prim ödemeleri doğrudan üreticilere, her üretim dönemi içerisinde bir kez olmak suretiyle verilmektedir. Hububat, ham pamuk ve yağlı bitkiler (seviyeleri bölüm II.b. ve d'de belirtilmiştir) için prim ödemeleri bulunmaktadır. Hayvancılık sektörü; hayvan ıslahı desteği, yem bitkileri desteği, arıcılık desteği, hayvan sağlığı ve hayvanların kayıt altına alınmasını teşvik etme desteği, hayvan gen kaynaklarının korunması desteği, su ürünleri desteği, süt primi ve süt sağım ünitesi desteğinden yararlanmaktadır. Bu destek programları, üretim esaslı (hayvan, litre veya kilo başına) veya yem bitkileri için proje esaslı programlardır (seviyeleri bölüm II c de belirtilmiştir).

Türkiye'de yerleşik tüm tüzel kişiler ile Türk vatandaşı olan ve Türkiye'de yerleşik özel kişiler mali ve diğer tür yardımlardan faydalanabilmektedir.

Şu anda Türkiye'de, müktesebat tarafından tanımlanan şekilde kurulmuş bir **Entegre İdare ve Kontrol Sistemi(EİKS)** bulunmamaktadır. Kontroller (belge kontrolü, yerel yetkililerin onayı, kadastral alanlarda saha kontrolü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından yapılan ön kontroller), ÇKS kullanılarak yapılmaktadır. Hayvancılığa ilişkin ödemelerin kontrolü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hayvan kayıt sistemi ve Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği tarafından soykütüğü sistemi kullanılarak gerçekleştirilmektedir. 2004 yılı AB katılım öncesi mali yardım programından desteklenen bir proje, AB ile uyumlu bir EİKS'in oluşturulması için uygun seçenekleri ortaya koyacaktır.

Halihazırda Türkiye'de, işleyen bir **Ödeme Kurumu** bulunmamaktadır. Doğrudan ödemeler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yönetilmektedir; tahıl ve pirinç müdahalesi Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından, ihracat iadeleri de Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçılar Birliği tarafından üstlenilmektedir. DGD belgeleri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının taşra birimleri tarafından toplanmakta, ÇKS tarafından işlenmekte ve bireysel çiftçilerin ödemelerini gerçekleştirilmesi için "Ziraat Bankasına" (Tarım ve Köyişleri tarafından faaliyetleri için seçilmiş kamu bankası) gönderilmektedir.

Ticaret mekanizmaları konusunda yetkili merci Dış Ticaret Müsteşarlığı'dır. Müsteşarlık tarımsal ürünlere ilişkin olarak, ithalatta uygulanacak gümrük vergileri, tarife kotalarının ve ithalat lisanslarının yönetimi gibi ticaret politikalarını yürütmektedir. Bu konudaki yasal dayanak; "Anayasa" (madde 167, 90), (474 sayılı) "Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun", (2976 sayılı) "Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun", (95/7606) sayılı "İthalat Rejimi Kararı" ve (95/7623 sayılı) "İhracat Rejimi Kararı"dır. Ürün ve ülkeler bazındaki gümrük vergileri yıllık olarak gözden geçirilerek, yayımlanmaktadır. Türkiye 1 Ocak 1996 tarihinden bu yana, ürünlerin sınıflandırılmasında kombine nomenklatürü uygulamaktadır. Türkiye Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmasına uygun olarak, kesme çiçekler, dondurulmuş sebzeler, kurutulmuş sebzeler, dondurulmuş meyveler, konserve sebze ve meyveler, domates püreleri, homojen meyve karışımları, meyve suları, zeytin ve zeytinyağı, hazır veya konserve balık, kanatlı eti, yumurta, bal, çikolata ve içinde çikolata, bisküvi, gofret ve makarna bulunan diğer gıda karışımları gibi ürünlerde ihracat iadesi

uygulamaktadır. Dahilde işleme rejimi söz konusu olduğunda ise iade, sadece Türkiye menşeli girdiler için mümkün olmaktadır.

Türkiye, *tarım ürünlerinin ticaretine ilişkin 1/98 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararına* ilaven EFTA, Fas, Tunus, İsrail, Bulgaristan, Romanya, Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya Cumhuriyeti ile tercihli ticaret koşullarını tanımlayan, bazı çok-tarafli ve ikili serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. İthalat lisansları sadece, ikili anlaşmalardan kaynaklanan tarife kotaları veya bağımsız tarife kotaları kapsamındaki tarımsal ürünlerin ithalatında zorunludur. Lisansların ithal beyannamesi formu ile birlikte Gümrük idaresine ibrazı ve lisansta belirtilen geçerlilik süresi içerisinde kullanılması gerekmektedir. Geçerlik süresi sona eren lisansların iade edilmeleri gereklidir. Lisanslar için teminat şartı bulunmamaktadır.

Türkiye’de **Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA)** henüz bulunmamaktadır, ancak 2006 AB Katılım öncesi programı tarafından finanse edilen bir proje ile 9 ili kapsayan bir pilot proje kapsamında kuruluşu desteklenecektir. Türkiye İstatistik Kurumu, 2006 yılında tarımsal yapı anketi (FSS) gerçekleştirecektir. Çiftlikler FSS’e gönüllü olarak katılmakta ve katılımı teşvik etmek için çiftliklere ödeme yapılmaktadır.

Türkiye’de yürürlükteki **devlet yardımı** programları topluluk hükümlerinden önemli derecede farklılık arz etmektedir. Türkiye’deki devlet yardımları, tarımsal desteklerin amaç ve ilkelerini ortaya koyan ve temel destekleme programlarını tanımlayan (5488 sayılı) Tarım Kanununu esas almaktadır. Bu yardımlar farklı kuruluşlar tarafından verilmektedir. Belli başlı yardımlar, aralarında en önemlileri Doğrudan Gelir Desteği, Prim ödemeleri, Süt primi, Çay desteği, Çiftçi geçiş (alternatif ürün) programı ödemeleri, Hububat primi, Tiftik desteği, İpekböceği desteği ve ihracat iadeleri olan ve “işletme yardımı” olarak tanımlanan yardımlardır. Türkiye’de buna ilave olarak farklı şu yardımlar bulunmaktadır: sübvansiyonlu krediler ile birincil üreticilere yönelik yatırım desteği, tarımsal ürünlerin üretimi ve pazarlanmasına yönelik yardımlar; tabii afetlerin yol açtığı zararlar, hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele, hayvanların kimliklendirilmesi ve kaydı, sigorta programları, kırsal alanlardaki sosyal yardım programları ve tarımsal araştırmaların yanı sıra arazi toplulaştırma ve parselizasyona yönelik yardımlar.

Türkiye **Ek-I kapsamında olmayan ürünlerle** ilgili olarak, 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı kapsamındaki yükümlülükleri uyarınca Topluluğun tarife sistemini kabul etmiştir. Türkiye ithalat rejimini bu sisteme göre ayarlamış ve Ek-I kapsamında olmayan ürünlere tarım payı ve sanayi payı için farklı vergiler belirlemiştir. Sanayi payı konusunda Türkiye, üçüncü ülkelere karşı Topluluğun ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadır.

Kakao ve çikolata ürünleri. Kakao çekirdeği üretilmemesine rağmen Türkiye’de, 6 kakao ve kakao ürünleri üreticisi ile 30 çikolata ve çikolata ürünleri üreticisi bulunmaktadır. Bu sektör, 2000/36/EC sayılı AB direktifini esas alan (2000/10 sayılı) Türk Gıda Kodeksi – “Kakao ve Kakao Ürünleri Tebliği” ile (2003/23 sayılı) Türk Gıda Kodeksi – “Çikolata ve Çikolata Ürünleri Tebliği” tarafından düzenlenmektedir. Bu yasal çerçeve, tanımlar, satış isimleri için kurallar, bileşim, yağ içeriği ve etiketlemeyi ortaya koymaktadır. Kakao yağı dışındaki bitkisel yağların kullanımına %5’lik bir sınıra kadar izin verilmektedir.

Kahve ve hindiba ekstraktları. Kahve çekirdeği üretilmemesine rağmen Türkiye’de 58 kahve üreticisi ve 1 kahve ekstraktı üreticisi bulunmaktadır. Bu sektör (TS 5389 sayılı) “Çözülebilir Kahve Standardı” ile “Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği” tarafından düzenlenmektedir. Bu yasal çerçeve tanımlama, etiketleme, kahve içeriği ve kahve ekstraktlarına dair kuralları ortaya koymaktadır. Hindiba ekstraktına ilişkin düzenlemeler şuan gözden geçirilmektedir.

Kabuklu yemiş üretiminde Türkiye dünyada önemli bir aktör ve dünyanın en büyük ihracatçısı konumundadır. 2002 yılında fındık üretimi 0.6 milyon tona ulaşmıştır.

II.b. Tarla Bitkileri, lifli bitkiler, şeker

Tarla bitkileri, lifli bitkiler ve şeker piyasaları, yatay olarak genel tarım politikası kapsamında ele alınmaktadır (“*Tarım Kanunu*” (66/2001, 83/2002 sayılı Resmi Gazete) ve “*Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık'ta Devlet Yardımı Kanunu*” (87/2002, 117/2003, 82/2004, 12/2005 sayılı Resmi Gazeteler)).

233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile bağımsız bir otorite olarak kurulan, devlet tarafından yönetilen Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) müdahale kuruluşu olarak faaliyette bulunmakta ve tahıl ve pirinç piyasalarını kontrol etmektedir.

TMO'nun amacı, müdahale alımları yapmak suretiyle, hububat fiyatlarındaki dalgalanmaları engellemek ve acil durumlara yönelik stokları tutmaktır. TMO yönetim kurulu kararları, tahıl ve çeltik için satın alma fiyatlarını tespit etmektedir. TMO'nun amaçları: fiyatları kontrol etmek, hububat piyasasını düzenleyici tedbirleri almak, gerektiğinde Bakanlar Kurulu Kararı ile hububat dışında bakliyat ve yağlı tohumlarla ilgili verilecek görevi yürütmek ve acil stok rezervlerini yönetmektir (depolama maliyeti devlet bütçesinden karşılanmaktadır). TMO aynı zamanda, afyon ve tıbbi amaçlara yönelik diğer narkotik maddelerin üretiminin kontrolü konusunda devlet tekeli konumundadır. Mevcut depolama kapasitesi 4,5 milyon tona ulaşmıştır. TMO Bakanlar Kurulu tarafından, maliyeti devlet bütçesinden karşılanmak üzere, üçüncü ülkelere gıda yardımı yapma konusunda yetkilendirilebilmektedir.

2000-2004 döneminde, ortalama **hububat** üretimi şu şekilde gerçekleşmiştir: buğday-19.6 milyon ton (9.2 milyon hektarda), arpa- 8.2 milyon ton (3.5 milyon hektarda), mısır-2.5 milyon ton (545 bin hektarda), çavdar-246 bin ton (143 bin hektarda) ve yulaf- 275 bin ton (141 bin hektarda). Yaklaşık 13.6 milyon hektarlık net hububat alanı, AB-25 hububat alanının yaklaşık %25'idir. Türkiye'de hububat üretimi 2.1 milyon işletme tarafından yapılmakta olup, halihazırda 3 üretici örgütü bulunmaktadır. Hububat ülkedeki 64 adet ürün borsası aracılığıyla pazarlanmaktadır. Türkiye hububat ve un için ihracat iadesi verilmediğini verilmeyeceğini belirtmiştir. Türkiye buğday, arpa ve yulafta kendine yeterlidir. Durum buğdayı ve yumuşak buğday için, halihazırda ayrı veri bulunmamaktadır. Şu prim ödemeleri yapılmıştır: 2004 yılında mısır için kilo başına 0.014 € ile buğday ve pirinç için kilo başına 0.017 €, 2005 yılında ise arpa, çavdarve yulaf için kilo başına 0.011 €.

Türkiye'de yapay olarak **kurutulmuş yem bitkisi** üretimi mevcut değildir. Yem bitkileri (yonca, korunga, adi fiğ,fiğ ve acıbakla) güneşte kurutulmaktadır. Yem bitkisi yetiştiriciliği “2005/8503 sayılı hayvancılığın desteklenmesi hakkında karar” uyarınca desteklenmekte olup, daimi yem bitkileri için satın alınan makine, teçhizatın yanısıra üretim maliyetlerinin %40'ı, yıllık yem bitkileri için ise üretim maliyetlerinin %30'u çiftçilere doğrudan ödenmektedir. Kurutulmuş yem bitkilerinin protein ve nem içeriği oranları kontrol edilmemektedir.

Türkiye'de 1998-2004 yıllarındaki ortalama **yağlı tohum** üretimi şu şekilde olmuştur: kolza-2.000 ton (1.707 hektarda); ayçiçeği-830.000 ton (554.000 hektarda) ve soya fasulyesi-61.500 ton (20.000 hektarda). Yağlı tohumlar için, tarım sektöründeki arazi esaslı ödemelere ilaveten (Doğrudan Gelir Desteği Sistemi, mazot desteği, kimyasal gübre desteği), ulusal çiftçi kayıt sistemine kayıtlı üreticilere yılda bir defa olmak üzere özel prim ödemesi yapılmaktadır; 2004 yılı için bu rakamlar şu şekildedir: ayçiçeği için kilo başına 0.08 €, kolza için kilo başına 0.07 €, soya fasulyesi için kilo başına 0.098 €. Kamu müdahalesi bulunmamaktadır; fiyatlar ürün borsalarında belirlenmektedir. Pamuk tohumunun Türkiye için ayrı bir önemi vardır. 1998-

2004 yılları için ortalama üretim, 686.000 hektarda 1,27 milyon ton olmuştur. Türkiye önemli bir yağlı tohum üreticisi olmasına rağmen, bitkisel yağlarda iç talebi karşılamak için ithalat gereklidir.

Protein bitkileri ile ilgili olarak Türkiye’de, 2001-2004 yıllarında ortalama 17.300 hektarlık alanda protein bitkileri ekimi yapılmış (tatlı bakla ve bezelye, bakla üretimi yoktur) ve yaklaşık 41.000 ton ürün elde edilmiştir. Protein bitkileri için herhangi bir yardım bulunmamaktadır.

Türkiye’de **patates nişastası** üretimi ile ilgili veri bulunmamaktadır. 2000-2004 yılları arasında Türkiye’de 6 firma tarafından gerçekleştirilen ortalama mısır nişastası üretimi 56.000 ton’dur.

1998-2004 yılları arasında Türkiye’de ortalama 62.000 hektarlık alanda **pirinç** ekilmiş (%90’ı uzun daneli), yaklaşık 370.000 ton ürün elde edilmiştir. Türkiye’de yaklaşık 25.000 tarımsal işletme ve 4 adet yeni ihdas edilen çeltik üretici birliği bulunmaktadır. Toprak Mahsulleri Ofisi çeltik alım fiyatlarını belirlemekte ve acil durumlar için depolama yapmaktadır. Pirinç için kamu müdahalesi bulunmakla birlikte, ihracat sübvansiyonu yoktur. Müdahale fiyatları son yıllarda düşmüştür. 2004 yılında ton başına 500 € ödenirken, 2005 yılında bu fiyat ton başına 420 tona düşmüştür. Pirinç üretiminin büyük bir kısmının ticareti 29 ürün borsası aracılığı ile yapılmaktadır. Türkiye’de 2.2 milyon tonluk kapasiteli, 104 pirinç değirmeni bulunmaktadır.

Türkiye’de **keten ve kenevir** üretimi kısıtlıdır. 1998-2004 yılları arasındaki ortalama keten üretimi 295 hektarda 30 ton, kenevir üretimi de 660 hektarda 900 ton olarak gerçekleşmiştir. “2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun” ile “20672/1990 sayılı Kenevir Ekimi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik” kenevir üretimini düzenler (örn. zorunlu izin). Mevzuat THC (tetrahydrocannabinol) oranına bir kısıtlama getirmemektedir. Uzun ve kısa lifli ürünler arasında bir ayırım bulunmamaktadır. Keten ve kenevir üreticilerine belirli bir yardım verilmemektedir. İşleme tesisleri için merkezi bir kayıt sistemi, üretici örgütleri ve onaylı çeşitleri düzenleyen bir sistem bulunmamaktadır.

Pamuk, Türkiye’de stratejik bir sektördür. 2004/2005 yıllarında Türk Pamuk Sektörü, dünya pamuk üretiminin (2,4 milyon ton çıkarılmamış pamuğun yetiştirildiği 637.000 hektar) yaklaşık %4’ünü, dünya pamuk tüketiminin %6’sını ve dünya pamuk ithalatının %8’ini temsil etmiştir. Türkiye’nin pamuk üretimi AB-25 pamuk üretiminin yaklaşık 1.5 katıdır. Pamuk, ülkenin lider ekonomik sektörlerinden biri olan, Türk tekstil sanayisinin ham maddesidir. Yaklaşık 130.000 çiftçi ortalama 5,58 hektarlık alanda pamuk yetiştirmektedir. Standartlar “2001/20 sayılı Tebliğ” ile düzenlenmiştir. Kayıtlı çiftçilere, sertifikalı tohumlar için kilo başına 0,137 € ile sertifikasız tohumlar için ise 0,114 €’luk prim ödenmektedir. Garanti edilmiş fiyatlar veya üretim kotaları bulunmamaktadır. Pamuk üretiminin % 20’sini temsil eden yaklaşık 89 kooperatif 4 birlik altında gruplanmıştır. Pamuk ürün borsaları aracılığıyla pazarlanmaktadır.

Türkiye’de **ipekböceği** yetiştiriciliği Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği’nin (KOZABİRLİK) tekeli altındadır. 10.881 üreticisi ve 5 kooperatifi olan bu birlik, ipekböceği yumurtası üreterek ve yaş kozaların tek alıcısı olarak piyasayı kontrol eder. Yumurta üretimi, 2005 yılında kutu başına 10.25 € ödeyen hükümet tarafından sübvansiyon edilmektedir. Üreticiler yumurtaları Birlikten bedava almaktadırlar. 2002-2005 yılları için ortalama üretim 4.875 kutu için 142 tona ulaşmıştır. Üreticilere yıllık olarak belirlenen bir doğrudan ödeme yapılmaktadır (2005 yılında kilo başına 5,28 €).

Türk **şeker** üretimi (şeker pancarına dayalı) 2004/2005’te 348.278 çiftçinin üretimi ile yaklaşık 1.9 milyon tona ulaşmıştır (bu AB-25 üretiminin yaklaşık %11’ine karşılık

gelmektedir). Aynı yılda Türkiye 276.000 ton izoglukoz ve 38.688 ton fruktoz üretmiştir. Türkiye’de 31 şeker fabrikasını işleten 7 şeker pancarı şirketi ile 8 tesise sahip 7 adet nişasta bazlı şeker şirketi bulunmaktadır. Şeker üretimi “4634 sayılı Şeker Kanunu” ile düzenlenmektedir. Üretim kotaları, 2001 yılında kurulmuş bağımsız kamu kuruluşu olan Şeker Kurumu tarafından bireysel şeker kuruluşlarına yıllık olarak tahsis edilmektedir. Kota tahsisleri şeker pancarı için A ve B kotalarını kapsar ve Bakanlar Kurulu tarafından %10’luk A kotası nişasta bazlı şeker için %15’ e kadar yükseltilebilir. A kotaları iç talebe karşılık gelmektedir; B kotası ise zorunlu rezerve karşılık gelmektedir. Kotalar dışı üretim (C şekeri) sübvansiyon olmaksızın ihraç edilmek zorundadır. Şeker pancarı fiyatı devlet müdahalesi olmaksızın, şeker fabrikaları ve çiftçi arasında belirlenir. B kotası şeker pancarı fiyatı, A kotası şekerinden %10-30 daha düşüktür.

II.c. Hayvansal ürünler

Türkiye’de **süt** sektörü, 2004 yılında 9,6 milyon ton süt sağlayan yaklaşık 3,8 milyon süt ineği olarak hesaplanmıştır (inek sütüne ilave olarak 771.716 ton koyun sütü, 259,087 ton keçi sütü ve 39,279 ton manda sütü üretilmiştir). İnek sütü üretimiyle iştigal eden işletmelerin yaklaşık %60’ında dörtten daha az hayvan bulunduğu için bu sektör oldukça parçalanmış durumdadır. Ham sütün sadece %60’ı mandıralara gönderilmektedir. Kırsal bölgelerde, çiftlikte kullanım ve doğrudan satışlar hakimdir. 2004 yılı için üretici fiyatı, litre başına 0.24 € olmuştur. Sütün %44’ü peynir üretimi, %20 si yoğurt, %19’u tereyağı ve süt tozu ve sadece %14’ü sıvı süt için kullanılmaktadır. Üretim kotası veya kamu müdahalesi bulunmamaktadır. Yüksek kaliteli süt üretimini teşvik edilmektedir. Süt, Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca lisanslı süt işleme tesislerine gönderilecekse, süt üreten çiftçilere doğrudan gelir desteği ve yapısal destekler sağlanmaktadır. Gelir desteği olarak sütlerini pastörize ve UHT sistemi için işleme tesislerine gönderen ve sığır yetiştirici birliklerine kayıtlı üreticilere, litre başına 0.018 €’luk bir özel prim ödenmektedir. Yapısal iyileştirme için, litre başına 0.027 €’ya kadar çıkan ek bir prim ödenmektedir. Yapısal destekler, soykütüğü veya ön-soykütüğüne kayıtlı, en az 10 ineği olan, sağma ve soğutma sistemleri bulunan üreticilere ödenmektedir. Bu durumda 47.930 €’ya kadar olan, sağma üniteleri ve soğutma depolarının faturalandırılmış maliyetinin %40’ı ilgili üreticilere ödenmektedir.

Sığır ve dana eti sektörüyle ilgili olarak Türkiye’de 2004 yılında 10,2 milyon büyükbaş hayvan bulunduğu ve toplam 2,6 milyon hayvan kesildiği hesaplanmıştır. 2.2 milyon sığır çiftliğindeki sığırların yaklaşık % 50’si küçük çiftçiler (1-4 sığır) tarafından beslenmektedir. Pazarlama, 47 adet yetkili hayvan borsası ve pazarında gerçekleşmektedir. Türkiye’de zorunlu olmayan bir ulusal sığır karkas sınıflandırma sistemi mevcuttur. Müdahale veya kamu fiyatı raporlama sistemi ve piyasa düzenlemesi yoktur. Prim ödemesi, en az 190 kilo ağırlığında, kayıtlı sığırların gövde eti için yıl boyunca kilo başına 0,28-0,57 € arasında değişmektedir. Bir hayvancılık destekleme programı kapsamında suni dölllenme için (hayvan başına 15-21 €), suni dölllenme sonucu doğan buzağılar için (hayvan başına 24-48 €) ve sertifikalı sığırları yetiştirmek için (soy kütüğüne kayıtlı olanlar için hayvan başına 300 €, saf ırkta olanlar için hayvan başına 150 €) yıllık destekler verilmektedir. Sığır türü hayvanların kimliklendirilmesi, kaydı ve izlenmesine yönelik ulusal bir sistem hazırlanmıştır ancak sistem henüz çalışır durumda değildir.

Türkiye’de **koyun ve keçi** üretimi çoğunlukla aile çiftliklerinde gerçekleşmektedir. 2004 yılında Türkiye’de 570.000 çiftlikte tutulan 25.2 milyon koyun ve 6.6 milyon keçi bulunmaktaydı. Et üretiminin %97’si süt ve yün sağlayan karma türlerden gerçekleştirilmektedir. Pazarlama 47 yetkili hayvan borsası ve piyasasında gerçekleşmektedir. Türkiye’nin zorunlu olmayan ulusal gövde eti sınıflandırma sistemi vardır. Et üretimine dair hiçbir fiyat desteği verilmemektedir. Koyun sütü için bir prim ödenmektedir (litre başına 0.018 €).

Türkiye’de **domuz eti** tüketimi ve üretimi oldukça sınırlıdır. Sadece 5 çiftlik, turizm sanayini hedefleyen yıllık yaklaşık 2700 domuz yetiştirmektedir. Pazar düzenlenmemiştir.

Türkiye’de **yumurta ve kanatlı** üretimi önemli boyuttadır. 2002-2004 yılları süresince Türkiye’de 60 milyon yumurtacı tavuk, 215 milyon piliç, 3,6 milyon hindi, 1,3 milyon kaz ve 0,8 milyon ördek hesaplanmıştır. Aynı yıllar için Türkiye 11,7 milyar yumurta üretmiştir. 2004’te kanatlı ve yumurta üretimi ile iştigal eden toplam kayıtlı çiftlik sayısı 10.000’e ulaşmıştır (bunların %97’si yumurta/kanatlı üretiminde, %2.3’ü yetiştirme alanında faaldir). Kayıt gönüllü olarak yapılmaktadır; halihazırda sektörün %50’si kayıt altındadır. 2004 yılında Türkiye yaklaşık 900.000 ton kanatlı eti üretmiştir. Kabuklu yumurtalar, ulusal standartlara göre sınıflandırılmaktadır. Sektörde fiyat izleme, kamu müdahalesi veya diğer yapısal ve gelir desteği bulunmamaktadır. İhracat iadeleri; yumurta (%78’lik miktar kısıtlamasıyla 1000 pc başına 4.8 €), tavuk eti (%14’lük miktar kısıtlamasıyla ton başına 148 €) ve işlenmiş ürünler (%22’lik miktar kısıtlamasıyla ton başına 200 €) için verilmektedir.

Türkiye’nin **bal** üretimi şu anda yaklaşık 153.000 arı yetiştiricisinin elindeki 4.4 milyon kovandan 74.000 ton bal (kovan başına ortalama üretim 17 kg) olarak hesaplanmaktadır. Bu sektör, Türkiye’yi dünyada lider bal üreticilerinden biri yapacak biçimde, son 20 yılda ciddi bir yükselişe geçmiştir. “25737 sayılı *Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı*” üç farklı destek sağlamaktadır. Pazarlama desteği süzme bal için, Arıcı Birliğine kayıtlı arıcılara yönelik kilo başına 0.25 € ile kayıtlı olmayan arıcılara yönelik olarak kilo başına 0.19 € düzeyinde verilmektedir. İkinci olarak, kraliçe arılar ve bombus arılar için prim ödenmektedir- prim onaylı işletmelerden gelen kraliçe arıları kullanan ve Arıcı Birliğine kayıtlı arıcılar için kraliçe arı başına 9.3 € ve Birliğe kayıtlı olmayanlar için ise 4,6 €’dur. Döleme için bombus arılarını satın alan ve kullanan arı yetiştiricilerine, koloni başına 12.4 €’luk prim ödenmektedir. Son olarak ihracat desteği; ilgili ihracat miktarı için %32 ile sınırlı olmak üzere ton başına 52 €’dur.

II.d. Özelleştirilmiş Ürünler

Türkiye’de **şarap** üretimine ilişkin belirli bir mevzuat yoktur; şarap 4733 sayılı “*Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunun Kurulması Kanunu*” ile 4250 sayılı “*Alkol ve Alkollü İçecekler Kanunu*” kapsamında ele alınmaktadır. Piyasa **Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçecekler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK)** ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından kontrol edilmektedir. Üzüm bağları kaydı bulunmaması nedeniyle, arazilerle ilgi bilgi bulunmamaktadır. Üretim verisi oldukça sınırlıdır; veri sadece ortalama 239.000 hektolitreye üretim olduğunu gösteren 2003-2005 yılları için mevcuttur. Üzüm yetiştiriciliği içi izin alınması gerekmemektedir. Üzüm bağlarındaki değişiklikler ve asma yoğunluğu kayıt altına alınmamıştır. Önolojik (şarap bilimi) uygulamalar ve etiketleme AB standartlarına göre düzenlenmemiştir. Şeker ve diğer tatlandırıcılarla tatlandırmaya izin verilmemektedir. Sektöre hiçbir piyasa müdahalesi veya fiyat desteği sağlanmamaktadır. Türk üzüm üretimi esas olarak taze sofralık üzümler (%45), kurutulmuş üzümler(%35) ve %15lik kısım da alkollü içecekler için kullanılmaktadır. Alkollü içecekler için kullanılan üzüm üretiminin çoğu distile alkollü içkiler, sadece dörtte biri ise şarap için kullanılmaktadır.

Distile alkollü içkiler piyasası, 4733 sayılı “**Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunun Kurulması Kanunu**” ile 4250 sayılı “**Alkol ve Alkollü İçecekler Kanunu**” ile düzenlenmektedir. Devlet tekeli 2001 yılında kaldırılmış olup, üretim için TAPDK tarafından düzenlenen bir sertifika alınması gerekmektedir. *Türk Gıda Kodeksi- 25757 sayılı Distile Alkollü İçkiler Tebliği*, distile alkollü içkilere ilişkin genel tanımlama, kalite standartları, etiketleme ve üretim metotları kurallarını belirler. 2002-2004 yıllarında resmi olarak kaydedilmiş distile alkollü içki üretimi (hektolitreye alkol cinsinden) ortalama 3.455 hektolitreye üzüm cıvresi, 250 hektolitreye viski, 8.500 hektolitreye cin, 25.500 hektolitreye votka, 2.200 hektolitreye likör ve 224.000 hektolitreye rakı’dan oluşmaktadır. Üretim 4 adet kayıtlı şirket tarafından gerçekleştirilmektedir. Distile alkollü içkiler alanında “Türk Rakısı”, Türk Patent Enstitüsü tarafından 1996 yılında Türk coğrafi işareti olarak koruma altına alınmıştır.

Meyve ve sebzeyle ilgili olarak Türkiye, 2003 yılında 1,5 milyon hektarlık yüzey alanda, yaklaşık 14 milyon ton meyve (başlıca turunçgiller) ve 818.000 hektarda toplam 24 milyon ton sebze yetiştirmiştir. Bu rakamlar, sektörün Türk ihracat piyasalarında (2.07 milyar €) önemli bir rol oynadığının altını çizmektedir. “552 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, ihracat, işleme veya perakende pazarlarına yapılan belli bir miktara kadarki doğrudan satışlar dışında, tüm üreticilerin taze meyve ve sebzeleri toptancı hallerinden geçirmelerini zorunlu kılmaktadır. Kalite denetimleri, Türk Standartları Enstitüsünün standartları esasında sadece ithalat-ihracat aşamasında gerçekleştirilir. 5200 sayılı Üretici Birlikleri Kanunu, Tarımsal Üretici Birliklerinin Kuruluş Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik, Tarımsal Üretici ve Birliklerin Denetlenmesine İlişkin Yönetmelik, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu esas alındığında, Türk Üretici Örgütleri (ÜÖ) benzer yapıları bulunmaktadır. 46 ÜÖ geniş bir aralıktaki meyve (32 ÜÖ) ve sebzeyi (14 ÜÖ) kapsamaktadır. Sektörde branşlar arası kuruluşlar veya müdahale sistemi (fiyat izleme, pazardan geri çekme) bulunmamaktadır. Üreticilere hiçbir fiyat desteği verilmemektedir.

Türkiye’de **muz** esas olarak seralarda üretilmektedir. Toplam 927 üretici üretimini, 1998’deki 32.000 ton seviyesinden, 2005’te 135.000 ton seviyesine çıkarmıştır. Toplam üretim alanı 2004’te yaklaşık 3.000 hektara ulaşmıştır. Baskın çeşitler; Cavendish ve Gross Michel’ dir. İlgili ancak zorunlu olmayan standart TS 1802’dir. Üretici örgütleri henüz kurulmamıştır. İki adet muz üretici derneği bulunmakla birlikte, bunlar ürünlerini pazarlamada aktif değildirler. Sektör yardımlardan veya pazar müdahalesinden yararlanmamaktadır.

Çiçek ve bitkilerin üretimi 1985'ten sonra gelişmeye başlamış olup, bugün süs bitkileri yetiştiriciliği 2.820 hektarı açık tarla, 1.025 hektarı plastik sera ve 85 hektarı da cam seralarda olmak üzere 3,930 hektarlık alana ulaşmıştır. Kesme çiçekler 364 hektarlık açık havada ve 772 hektarlık plastik seralarda yetiştirilmektedir. Gül yağı (1661 hektarı kapsayan) ve karanfil (816 hektar) üretimi yaygındır. Sektör çok sayıda kooperatif ve piyasaları yönlendiren üretici dernekleriyle örgütlenmiştir. CN 060310 un kapsadığı ürünler için ihracat iadesi verilmektedir. Özel kredi olanağı dışında, çiçek yetiştiriciliği için belirli bir destek mekanizması bulunmamaktadır. Kaliteyi, üretimi ve kalkınmayı iyileştirmek için "Ziraat Bankası" çiçek yetiştiricilerine özel kredi olanağı sağlamaktadır. Türkiye CITES konvansiyonunu imzalamıştır.

Zeytinyağıyla ilgili olarak Türkiye'de, 2001 yılında, 644.000 hektarda yaklaşık 107 milyon zeytin ağacı (yoğunluk hektar başına 166 ağaç) ile 196.000 kadar üretici olduğu hesaplanmıştır. 1992-2004 yılları arası ortalama üretim 106.000 ton olmuştur. Üreticilerin %35'i, zeytinyağı üretiminin %16'sını kapsayan kooperatifler altında örgütlenmiştir. Zeytinler 1,005 sıkma tesisinde işlemden geçirilmektedir. Zeytinyağı ürün borsalarında pazarlanmaktadır. Tarım sektörüne verilen alan bazlı ödemelerin (Doğrudan Gelir Desteği, Mazot Desteği, Kimyevi Gübre Desteği) yanı sıra, kayıtlı üreticilere her üretim döneminde zeytinyağı prim desteği (2004'te kilo başına 0.15 €) verilmektedir. İhracat iadeleri zeytinyağı ve sofralık zeytin için verilmektedir. Kalite tanımları, etiketleme-pazarlama standartları ve kimyasal ve fiziksel özellikler *Türk Gıda Kodeksi Tebliği*, ilgili yatay tebliğler ile zeytinyağının fiziksel ve kimyasal özelliklerinin yanı sıra bulaşanlar, kalıntı, katkı maddeleri, hijyen, paketlenme ve etiketleme esaslarını belirleyen *Yemeklik Zeytinyağı ve Yemeklik Prina yağı Tebliği* ile düzenlenmektedir. Türkiye Zeytinyağı Konseyine (ZYK) yeniden katılmak için başvuruda bulunmuştur.

Tütün üretimi, 4773 sayılı *Tütün Kanunu* ile düzenlenmektedir. 2002-2004 yılları arasında yaklaşık 337.000 işletme tarafından 192.000 hektarda, %95'i oriental tütün olan ortalama 135.000 ton tütün üretilmiştir. Bu, AB-25 üretiminin yaklaşık %40'ına tekabül etmektedir. Tütün Kanunu; Devlet Tütün Tekeli (TEKEL) ve Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçecekler Piyasası Düzenleme Kurumu'nun kurulmasının yasal dayanağını oluşturmaktadır. Devletin TEKEL aracılığıyla yaptığı alımın oranı, 2004'te toplam pazarın %30'una düşmüştür. Üretim yaklaşık % 98' sözleşmeli üretim kapsamındadır. Tütün üreticilerine yönelik özel bir yardım bulunmamaktadır.

Türkiye'de **tohum** piyasası fiyat müdahalesinden muaftır. Çeşit ve tohum sertifikasyonu büyük oranda UPOV, OECD ve ISAT kurallarıyla uyumludur. Temel hukuki çerçeveyi: *Tarım ve Köyişleri Bakanlığını yetkili merci olarak belirleyen 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname*; tohumlukların tescil, kontrol ve sertifikasyonunu düzenleyen 308 sayılı Kanun; zirai karantina faaliyetlerini düzenleyen 6968 sayılı Kanun ile bitki ıslahçı haklarını düzenleyen 5042 sayılı Kanun oluşturmaktadır. Topluluk Ortak Piyasa düzenlerinin kapsadığı tohumlarla ilgili olarak, Türkiye *yağlı (oleagineae)* tür tohumluk üretmemektedir. 2002-2005 yılları arasında Türkiye, 4874 hektarda ortalama 1905 ton baklagil (*leguminosae*) tohumu üretmiştir. Piyasa müdahalesi bulunmamaktadır. 8503/2005 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında, yonca, korunga, fiğ ve Macar fiği türleri için tohum üretimine ilişkin destek öngörülmüştür. 8629/2005 nolu Bakanlar Kurulu Kararı ile pirinç, arpa, buğday, yulaf, çavdar, tritikale, mercimek, nohut, fasulye ve patates için tohumluk kullanım desteği öngörülmüştür.

Türkiye’de *şerbetçiotu* üretimi sınırlı düzeydedir. Toplam 552 sözleşmeli üretici, 1998-2000 yılları arasında ortalama 250 hektar alanda ekim yaparak, 990 ton taze şerbetçiotu üretmiştir. Özel bir yardım veya ihracat iadesi bulunmamaktadır. Türkiye’de faal durumda sadece 1 adet şerbetçiotu kooperatifi mevcuttur. Fiyatlar, hükümetin koordinasyon rolünü üstlendiği teknik bir komite tarafından belirlenmektedir. Kalite standartları zorunlu değildir ve kurulu bir sertifikalandırma sistemi bulunmamaktadır.

II.e. Kırsal kalkınma

TURKSAT’a göre 2004 yılı için kırsal alanlardaki nüfusun % 39 olduğu tahmin edilmektedir. Kırsal iş gücünün yaklaşık % 67,5’i tarımda istihdam etmektedir. Kırsal alanlar; insan kaynakları (düşük eğitim ve beceri düzeyi), kırsal kalkınmayı desteklemede etkin olmayan kurumsal yapı ve çiftçi örgütlenmesi (kooperatifler, üretici birlikleri vs.), bazı bölgelerde dağınık yerleşim düzeni, fiziksel, sosyal ve kültürel altyapının yeterli gelişmemesi ve sürdürülememesi, yüksek oranda geçimlik tarıma bağlılık, yüksek oranda gizli işsizlik, tarımsal ve tarım dışı gelir sağlayan faaliyetlerin yetersiz çeşitlendirilmesi, kırsal nüfus için düşük gelir düzeyi ve nispeten düşük yaşam standardı, göç (kırsaldan kentsel alanlara ve bölgelerarası) ve kırsal nüfusun yaşlanması sorunlarıyla karşı karşıyadır.

Mevcut ve geleceğe yönelik Tarım ve Kırsal Kalkınma Politikalarına dair çerçeve şu temel referans belgelerde ortaya konulmaktadır: Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) ve Sekizinci Beş-Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005); Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006); Orta Vadeli Program (2006-2008); Tarım Strateji Belgesi (2006-2010).

Kırsal kalkınma politikası son zamanlara kadar genel kalkınma politikası kapsamında görülmüştür; Devlet Planlama Teşkilatının koordinasyonunda hazırlanan kalkınma planları şimdiye kadar kırsal kalkınma girişimlerinin temelini oluşturmuştur. Üç yıllık Orta Vadeli Program (ilk olarak 2006-2008 yılları için hazırlanmıştır), yıllık programlar ve yıllık yatırım programları kalkınma planlarının uygulanabilmesi için temel araçlardır. Kırsal kalkınmaya dair temel faaliyetler; esas olarak kırsal ve tarımsal altyapıyı geliştirmeyi, tarımsal üretimi arttırmayı, sağlık ve eğitim hizmetlerini iyileştirmeyi ve böylece kırsal nüfusun gelir ve refahını artırmayı amaçlayan entegre kırsal kalkınma projeleri ile sektörel uygulamalarla birlikte bölgesel kalkınma planlarının uygulanmasına yöneliktir.

Kalkınma planlarından ayrı olarak, son zamanlarda kırsal kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan Çevre Amaçlı Tarımsal Alanları Koruma Programı; Tarım Sigortası Ödemeleri; Kırsal Kalkınma Hibeleri ve Köy Bazlı Kırsal Kalkınma Programı gibi çeşitli programlar da bulunmaktadır. Türkiye, ülke için ilk kırsal kalkınma strateji planı olan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisini (UKKS) henüz yeni kabul etmiştir (2006 Ocak sonu). Bu, Ulusal Kırsal Kalkınma Planı ve kapsamında hedef müdahaleler ile ulusal, uluslararası ve AB mali boyutların ortaya konulacağı IPARD Planı için temel oluşturacaktır.

Mevcut ve gelecekteki Tarım ve Kırsal Kalkınma Politikaları şu belgelerde ortaya konulmaktadır:

- Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) ve Sekizinci Beş-Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005),
- Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006),
- Orta Vadeli Program (2006-2008),
- Tarım Strateji Belgesi (2006-2010).

UKKS’nin amacı “çevresel ve kültürel değerleri korurken, kentsel alanlarla uyumlu bir şekilde, esas olarak yerel kaynakları ve potansiyeli kullanarak kırsal topluluğun kendi

bölgelerinde yaşam ve istihdam koşullarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve iyileştirilmesidir”.

UKKS'nin dört stratejik amacı ve önceliği şu şekildedir:

(1) Ekonomik kalkınma ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi yoluyla istihdam oluşturulması ve tarım ve gıda sektörlerinin; üretici örgütlenmesinin oluşturulması, su ve kara kaynaklarının etkin kullanılması, Türk tarımsal-gıda sanayinin rekabet gücünün artırılması, tüketici haklarının ve gıda güvenliğinin güçlendirilmesi yoluyla rekabetçi bir yapıya kavuşturulması.

(2) Eğitim ve sağlık hizmetlerini güçlendirerek, yoksullukla mücadele ederek ve dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğini artırarak insan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi.

(3) Daha iyi kırsal alt yapı sağlayarak ve kırsal yerleşimleri koruyup kalkındırarak kırsal fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması.

(4) Çevre dostu tarım uygulamalarının geliştirilmesi, orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi yoluyla kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi.

Yeni stratejiye ilave olarak Türkiye, bir dizi entegre kırsal ve bölgesel kalkınma programları geliştirmiştir. Entegre kırsal kalkınma programları, 1970'lerden bu yana yerel ve bölgesel düzeyde uygulanmaktadır. Bu programlar ulusal ve uluslararası fonlar (EU-MEDA, WB, OPEC, IFAD, UNDP, FAO, IDB ve JICA vs.) tarafından ortaklaşa finanse edilmiştir. Entegre kırsal kalkınma projelerinin uygulanmasından sorumlu başlıca kuruluş, diğer ilgili kamu kuruluşlarıyla işbirliği içindeki Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Bakanlığa bağlı kuruluşlardır. İlgili bölgelerdeki kırsal kalkınmayı hızlandırmayı da amaçlayan bölgesel kalkınma programlarının uygulanmasından ve koordinasyonundan sorumlu başlıca kuruluş Devlet Planlama Teşkilatı'dır. Diğer taraftan, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi tarafından yürütülmektedir. Bu programlar diğer bakanlıkların ve onlara bağlı kuruluşların, yerel yönetimlerin ve bunların birliklerinin, üniversitelerin ve ilgili toplum sivil kuruluşlarının işbirliğiyle yürütülmektedir. Diğer bireysel projeler ve destek planları, diğerlerinin yanı sıra kredi programları, hayvancılık desteği, eğitim, arazi toplulaştırılması, su ve sulama, tarımsal-çevre faaliyetleri, ormancılık, kırsal altyapı, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi ve yerel hizmetlerin geliştirilmesi yoluyla kırsal alanlara destek sağlamaktadırlar.

II.f. Kalite Politikası

1995'den bu yana yürürlükte olan Coğrafi İşaretlerin Korunmasına dair 555 sayılı Kanun Hükmünde Kararname doğal, tarım, maden ve sanayi ürünleri ile el sanatları ürünlerinin isimlerinin korunması konusundaki yasal çerçeveyi ortaya koymaktadır. Coğrafi İşaretlerin tescili konusundaki yetkili kuruluş Türk Patent Enstitüsü'dür. Tüm başvurular Türk Patent Enstitüsüne yapılmaktadır.

Menşe adı, ürünün tüm veya esas nitelik veya özellikleri itibarı ile coğrafi bölgeye özgü doğa ve beşeri unsurlardan kaynaklanan bir ürün olmasına bağlıdır. Ürünün üretiminin, işlenmesinin ve hazırlanmasının coğrafi bölgede yapılması zorunludur. Mahreç işareti, ürünün belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla söz konusu coğrafi bölge ile özdeşleşmiş olması koşuluna bağlıdır; ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az birinin söz konusu coğrafi bölgede gerçekleştirilmesi zorunludur. Öz (jenerik) adlar, yanıltıcı

ise bitki türleri adları, hayvan soyları veya benzeri adlar ile kültürel unsurlara aykırı adlar tescil edilmez.

Ürünlerin üreticileri (gerçek veya tüzel kişiler), tüketici dernekleri ve ürün veya coğrafi bölgeyle ilgili kamu kuruluşları koruma için başvuru hakkına sahiptirler. Türk yetkililerine göre, birçoğu tarımsal ürünler ve gıda olmak üzere 76 adet ürün menşe adı veya mahreç işareti olarak korunmaktadır.

Türk yetkilileri ayrıca “Cognac” ile eşesli olan “Kanyak”ın (distile alkollü içki) da dahil olduğu, önemli ölçüde karara bağlanmamış başvurunun şu anda incelenmekte olduğunu belirtmiştir.

II.g. Organik tarım

Organik üretim sektörü son yıllarda sıkı düzenlemelerin olduğu bir ortamda önemli ölçüde gelişmiştir. 2004’den beri yürürlükte olan “*Organik Tarım Kanunu*” ve 2005’den bu yana yürürlükte olan ve 2092/91 sayılı AB Tüzüğü ile benzer “*Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına dair Yönetmelik*” tarımsal ürünlerin organik olarak üretimini düzenlemektedir. Önemli sayıda diğer kanun ve yönetmelikler de organik üretimin yasal çerçevesine katkıda bulunmaktadır.³ Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Dairesi ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı organik üretim politikasının uygulanması ve koordinasyonu için yetkili mercidir.

Türkiye, 1996 yılında 6,789 hektar olan organik ekim alanını, 2004 yılında başlıca ürünleri elma (52.600 ton), buğday (31.100 ton), pamuk (30.200 ton), domates (22.800 ton), incir (15.700 ton), üzüm (13.900 ton), mercimek (13.600 ton) ve zeytinin (10.900 ton) oluşturduğu toplam 378.803 ton organik ürünün üretildiği 209.573 hektara çıkarmıştır (bu miktar tüm tarımsal arazilerin yaklaşık %8’ine tekabül etmektedir). Toplamda Türkiye, temel olarak ihracat piyasasına (%95) yönelik 174 adet organik ürün yetiştirmektedir. 2004 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca kayıt altına alınmış 12.806 üretici bulunmakta idi.

2004’ten bu yana Türkiye, Avrupa Organik Pazar Bilgi Sisteminin (EISfOM) bir üyesidir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı çiftçiler ve tüketiciler arasında organik üretime ilişkin bilinci ve ilgiyi arttırmak için büyük bilgilendirme kampanyaları yürütmektedir.

Şu ana kadar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca, (çoğu AB üye Devletlerinden olan) ilgili akreditasyon kurumlarıyla beraber dokuz kontrol ve sertifikasyon organını yetkilendirilmiştir. Sektör kalıntı testi için yeterli laboratuvar kapasitesinden yoksundur. 2004 AB Katılım Öncesi Projesi, Organik Tarımdaki Türk politikasının müktesebatla uyumlu olmasını destekleyecek, sertifikasyon kuruluşlarının gözetimini geliştirecek ve TKB personelini organik tarım konusunda eğitecektir.

³Kanunlar:

5179 sayılı Gıda Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine dair Kanun

6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu

4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu

1734 sayılı Yem Kanunu

3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu

1380 sayılı Su ürünleri Kanunu

1734 sayılı Yem Kanunu

4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun

Yönetmelikler:

24736 sayılı Kimyevi Gübrelerin Denetimi Yönetmeliği

25406 sayılı Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere dair Yönetmelik

25452 sayılı Toprak Düzenleyiciler ile Organik Gübrelerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Piyasaya Arzı ve Denetimine Dair Yönetmelik

Türkiye: Fasıl 11-Tarım ve Kırsal Kalkınma

III. UYUM DÜZEYİNİN VE UYGULAMA KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel olarak Türkiye, katılım hazırlığı açısından düşük seviyede uyum gerçekleştirmiştir. Türkiye mevzuatın uyum ve aktarılmasının tamamlanması takvimine ilişkin bilgi sunmamıştır. Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslındaki birçok sektörde mevcut, güvenilir ve karşılaştırılabilir resmi istatistiklerin niteliği, miktarı ve tamlığı oldukça kısıtlıdır. Bu, tarım sektöründeki mevcut durumun ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesini ve AB politika ve yapılarıyla karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Türk yetkililer bu konuyu öncelikli olarak ele almalıdır. Bu fasıl müzakerelerindeki ilerleme, aynı zamanda tutarlı ve güvenilir istatistiklerin varlığına bağlı olacaktır.

Türkiye’de tarım sektörü, ekonomi ve toplumdaki önemini yansıtan oldukça gelişmiş bir politika çerçevesi, çok karmaşık ve kapsamlı hukuki ve idari bir yapıya sahiptir. Bu karmaşa, mevcut devlet tekelleri ve Türk tarım politikasını şekillendiren çok sayıda kuruluşun bulunması, bu sektörü kalıplaşmış ve reform yapılması zor bir hale sokmaktadır. Türkiye’nin tarım piyasaları, AB Ortak Piyasa Düzenleriyle uyumlu değildir.

Doğrudan yardım mekanizmalarının önemli bir bölümü, devlet yardımı kuralları, kırsal kalkınma tedbirleri ve diğer mali destek sistemlerinin, doğrudan destek tedbirlerine öncelik veren AB yaklaşımı ile uyumlu hale getirilmesi ve bağdaştırılması gerekmektedir. DGD ödemelerinin bazı kısımları ile halihazırda başlatılmış olan, üretimden bağımsız gelir desteği yaklaşımı güçlendirilmeli ve daha da geliştirilmelidir. Benzer biçimde Türkiye, AB’deki son gelişmeler doğrultusunda, tarım politikasının “ikinci ayağını” daha da geliştirmeli, böylece kırsal kalkınmaya yönelik dikkati belirginleştirmeli ve kaynaklarını buna göre yönlendirmelidir.

III.a. Yatay

Türkiye, yatay konularda müktesebata daha ileri uyum sağlamalıdır. Eksik olan yasal hükümlerin ve kurumsal kapasitelerin (ödeme kurumları, IACS) geliştirilmesi gerekmektedir.

Türk tarım politikasındaki yeni reformlar (Tarım Stratejisi 2006-2010) AB Ortak Tarım Politikasındaki gelişmeleri takip etmemektedir. Türkiye, AB’nin aksine, üretimden bağımsız **doğrudan destekten**, üretimle ilişkili doğrudan desteğe ve fiyat desteğine yönelmektedir. Doğrudan desteklemelerde tarımsal harcamaların büyük bir kısmını oluşturan üretimden bağımsız gelir desteğinin AB’de tarımı desteklemede başlıca mekanizma olmasından dolayı, özellikle üretimle ilişkili doğrudan desteğin, üretimden bağımsız doğrudan destek şeklinde değiştirilmesi daha da geliştirilmelidir. Tarla bitkilerinin büyük bir kısmı ve hayvancılık için yapılan önemli prim ödemeleri üretimle ilişkili olduğundan, kendine yeterliliği artırmak için üretimi teşvik etmektedir. Yardım ve doğrudan yardım politikalarının önemli ölçüde yeniden gözden geçirilmesi ve kurumsal kapasitelerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Çapraz uyum ve “modülasyon” (doğrudan ödemeleri için ayrılan fonlarda kırsal kalkınma tedbirlerinde kullanılmak üzere indirime gidilmesi) geliştirilmemiştir.

Entegre İdari ve Kontrol Sistemine (EİKS) doğrudan karşılık gelen bir Türk mevzuatı bulunmamaktadır. Ancak EİKS ile benzerlik gösteren Ulusal Çiftçi Kayıt Sistemi (UÇKS) ve Sığır Türü Hayvanların Kimliklendirilmesi ve Kayıt Sistemi (KK) çerçevesinde bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye’deki mevcut kontroller UÇKS, Hayvan TK Sistemi, Soykütüğü Sistemi, Kontrollü Seracılık sistemi ve Organik Tarım Bilgi Sistemi ile yapılmaktadır. Bununla birlikte, Ulusal Çiftçi Kaydı sadece prim için başvuran çiftçileri

kapsamaktadır, ayrıca Hayvan Kayıt Sisteminin büyükbaş hayvanların tutulduğu işletmeleri ne oranda kapsadığı belli değildir. Üstelik hayvan kimlik ve kayıt sisteminin, diğer türleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Arazi Parseli Tanımlama Sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Mevcut tarımsal parsel kaydı, bilgisayara uyarlanmamış kadastro kayıtlarına dayalıdır ve etkin kontrol sistemi bulunmamaktadır. Türkiye'nin bir **ödeme kurumu** geliştirmesi/kurması gerekmektedir.

Ticari mekanizmalarla ilgili mevzuat ve hükümler müktesebatla uyumlu değildir. Türkiye'de **ÇMVA** bulunmamaktadır. Tarımsal Yapı Anketiyle ulusal, bölgesel, yerel ve çiftlik düzeyinde verinin toplanması ve işlenmesi güçlendirilmeli, AB standartları ve metodolojisiyle uyumlu hale getirilmelidir. **Devlet yardımları** şu an müktesebatla uyumlu değildir, ancak Türkiye'nin bu yardımları müktesebata uyarlaması için yeterli zamanı olacaktır.

Ek 1 kapsamı dışındaki ürünler, kakao ve çikolata ürünleri ve kahve ve hindiba ekstraktları kısmi uyumun olduğu sektörlerdir. Mevzuat büyük ölçüde AB müktesebatını yansıtmaktadır.

III.b. Tarla Bitkileri, lifli ürünler ve şeker

Tarla bitkileri ortak piyasa düzenleri konusunda kurumsal gereksinimler ve yasal çerçeve Topluluk müktesebatıyla uyumlu değildir. **Hububat ve pirinç** sektörleri Toprak Mahsulleri Ofisinin devlet müdahaleleriyle sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir. TMO'nun görevinin, özellikle buğday unu ihracatçılara verilen destek hususunda belirginleştirilmesi gerekmektedir (TMO aracılığıyla buğday unu ihracatçılara, yerel fiyattan daha düşük bir fiyatta buğday satılması suretiyle destek verilmektedir). Yumuşak buğday ve durum buğdayı için ayrı üretim rakamları geliştirilmelidir. Üstelik Türkiye müdahale için azami kalite standartlarını belirlemek zorundadır. Erusik asitle ilgili mevzuat 71/621/EEC sayılı AB direktifiyle uyumludur. **Yağlı tohum veya protein ürünleri** için müdahale alımı yoktur. Türkiye'de **patates nişastası veya kurutulmuş yem bitkileri** üretimi için destek mekanizması bulunmamaktadır. **Şeker** Türkiye için çok hassas bir sektör olarak kalmaya devam etmektedir ve AB şeker piyasasıyla uyumlu değildir. Pazara ağır devlet müdahaleleri, kotalar, yüksek ithalat vergileri ve yapay yüksek yurtiçi şeker fiyatları hakimdir. **Pamuk ve ipekböcekçiliği** üretimine yönelik hükümler kısmen AB mekanizmalarıyla karşılaştırılabilir durumda olsa da, **keten ve kenevir** üretimi hükümleri müktesebatla uyumlu değildir.

III.c. Hayvansal Ürünler

Süt, dana eti, koyun ve keçi, domuz eti, yumurta ve kanatlı sektöründe yasal çerçeve ve kurumsal gereksinimler müktesebatla uyumlu değildir. Türkiye'de ne üretim kotası ne de müdahale sistemi bulunmaktadır; süt sektöründe piyasa müdahalesi ve süt üretimi kayıt sistemi oluşturulması gerekmektedir. Piyasada önemli bir fazlalık yoktur, ancak üreticiye ödenen fiyat Polonya'daki süt fiyatının %90'ına eşittir. Ancak süt üretici örgütlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Süt kalitesiyle beraber süt toplama sistemlerinin ciddi ölçüde iyileştirilmesi gerekmektedir. Et sektörüyle ilişkili olarak Türkiye, prim ödemeleri uygulamaktadır. Yumurta standartlarıyla beraber mevcut sığır ve koyun/keçi karkas sınıflandırma sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Koyun yetiştiren çiftçilerin kaydedilmesi gerekmektedir. Türkiye'de halihazırda sığır türü hayvanların kimliklendirilmesi sistemi bulunmakla birlikte, bu sistemin küçükbaş hayvanları da içine alacak biçimde genişletilmesi gerekmektedir (bu konu 12. faslın müzakerelerinde ele alınacaktır). Et sektöründe fiyat izleme ve müdahale sistemi bulunmamakta, sığır eti etiketleme sisteminin daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Canlı büyükbaş hayvanların ve sığır etinin AB'den ithalatını yasaklayan mevcut tedbirler, 1/98 sayılı AB Türkiye Ortaklık

Konsey Kararı'nca kabul edilmiş tercihli ticaretin ihlalini teşkil etmektedir. Tanımlar, oluşum kriterleri ve menşe düzenlemeleri doğrultusunda **bal** sektörü müktesebatla kısmen uyumludur.

Hayvan üretim miktarının hesaplanması konusunda Türkiye'de farklı bir metodoloji kullanıldığından, Türkiye tarafından sunulan hayvan sayısının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Geçmişe ait verim ve kesilen/sağılan hayvanlara dayalı sabit katsayılar kullanılarak yapılan tahminlerden oluştuğundan, üretim rakamları gerçekten düşük tahmin edilme eğilimi göstermektedir.

III.d. Özelleştirilmiş ürünler

Özelleştirilmiş ürünlerle ilişkili olarak yasal çerçeve ve kurumsal gereksinimler kısıtlı ölçüde müktesebatla uyumlu durumdadır. **Şarap** sektöründe Türkiye, devam eden Ortak Piyasa Düzenlemeleri reformunun gelecekteki sonuçlarını da göz önünde tutarak, AB ile uyumlu şaraplık bağ kaydı kurmalı ve önolojik uygulamalarla uyumu sağlamalıdır Coğrafi işaret koruması TRIPS anlaşmasının 23.maddesiyle uyumludur. **Distile alkollü içeceklerde**, 2001 yılında tekelin kaldırılmasıyla ve tanımlama, etiketleme ve üretim metodlarına ilişkin son hukuki değişikliklerle Türkiye, AB düzenlemelerine kısmen uyum sağlamıştır. Etil alkol piyasası 670/2003 sayılı Konsey Tüzüğüyle henüz uyumlu değildir. Şarap ve distile alkollü içecekler sektöründe TAPDK'nın gelecekteki rolünün belirginleştirilmesi gerekmektedir. "Türk rakısı" adı gelecekteki müzakerelerde dikkat gerektirecektir.

Türkiye'nin **meyve ve sebze** piyasasını müktesebatla uyumlu hale getirmesi gerekmektedir ve devam eden Ortak Piyasa Düzenlemeleri reformunun gelecekteki sonuçları da göz önüne alınarak, üretici örgütleri ve üretici grupları, branşlar arası örgütler ve temel pazar yapılarının (fiyat izleme, piyasadan geri çekme v.s) daha da geliştirmesi önerilmektedir. **Muz ve çiçekçilik** piyasaları müktesebatla uyumlu değildir. Türkiye ne özel üretim yardımı ödemekte ne de üretim sınırlaması getirmektedir. Türkiye'nin **zeytinyağı** sektörünün, belirli bir yasal çerçevesi bulunmadığından müktesebatla uyumlu değildir. Müdahale sistemleri, üretici örgütleri, uygun pazarlama standartları ve üretim sınırlandırması uygulaması yoktur. **Serbetçi otu** sektöründe ne AB ile uyumlu sertifikasyon ne de spot piyasa vardır. Türkiye'nin **tütün** üretimi, devlet tekelinin kontrolü altında olup, üretim üretici grupları olmaksızın sözleşmeli tarıma dayalıdır. Denetim, sertifikasyon ve kontrol tedbirleri AB hükümleri ile benzerdir. Tütün sektöründe TAPDK'nın gelecekteki rolünün de belirginleştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin **tohum** sektörü, üretim veya tüketime yardım yoluyla desteklenmektedir. Bu yardım AB müktesebatının öngördüğünden daha fazla türe verilmektedir. Sertifikasyon sistemi OECD ve ISTA normlarını esas almaktadır. Tohum sektörüne ilişkin tam bir değerlendirme yapmak için gereken istatistiki veri mevcut değildir.

III.e Kırsal Kalkınma

Kırsal kalkınma politikası, son zamanlara kadar geniş kapsamlı altyapı projelerinin yürütülmesine dayalı idi ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın yetkisi altında ulusal ve bölgesel kalkınma planlarını kapsamında ele alınmaktaydı. Türkiye sadece son zamanlarda (Ocak 2006 sonu) ülke için ilk kırsal kalkınma stratejisi planı sağlayan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) kabul etmiştir. Son zamanlarda ayrıca kırsal kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan çeşitli programlar bulunmaktadır, ancak bunların hiçbiri doğrudan UKKS ile bağlantılı değildir. UKKS'nin uygulanması için, IPARD aracı ve Dünya Bankası kaynakları (kırsal altyapı ve köylerin yenilenmesi için) dışında, ulusal bütçeden ek bir kaynak ayrılmamıştır.

Son yıllarda politikaların, stratejilerin ve programların yeniden gözden geçirilmesine ve Avrupa kırsal kalkınma politika ve stratejilerinin belli unsurlarını yansıtmasına rağmen,

program bileşenlerinin finansmanı ve etkili uygulanması teminat altına alınmamıştır. İdari kapasiteler, uygulamanın daha ilk safhasındadır. Gelecekteki IPARD finansman hazırlıklarıyla, kapasitelerin daha da gelişmesi beklenmektedir. IPARD aracı, Türkiye'nin ortak tarım politikasıyla ilgili müktesebata aşamalı olarak uyum sağlamasını kolaylaştıracak ve önümüzdeki yıllarda kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecektir. Mevcut idari yapı yeniden gözden geçirilmeli, kırsal kalkınma stratejisinde yer alan bir çok amaca yeterince ulaşmak için finansman ve insan kaynakları arttırılmalıdır.

III.f. Kalite Politikası

Coğrafi işaretlerin tescili ve korunması konusunda, Türkiye'nin AB'dekinden biraz farklı olan ulusal bir sistemi bulunmaktadır. Spesifikasyon kapsamında yer almayan menşe şahadetnamesi gibi, bazı ayrıntılar farklılık gösterse de menşe adı ve mahreç işareti tanımı AB müktesebatıyla benzerdir. Adların koruma kapsamı AB mevzuatıyla uyumludur.

Madencilik, endüstri ve el sanatları ürünlerini içerdiğinden Türk mevzuatının kapsamı AB mevzuatından daha geniştir, ancak AB mevzuatını kapsayan tüm ürünleri içerdiğinden AB müktesebatına uygundur. Diğer taraftan, hayvan ırkları ile muhtemel bir karışıklık olabileceğinden canlı hayvanlara ilişkin bazı tesciller sorgulanabilir durumdadır. AB mevzuatı ile karşılaştırıldığında, özellikle kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı adlar tescil edilmediğinden, adlara ilişkin ilave kısıtlamalar bulunmaktadır. Üretici grupları, özel veya tüzel kişilerin yanı sıra tüketici dernekleri ve kamu kuruluşları başvuruda bulunabilmektedir. AB müktesebatına göre, sayılanlardan son ikisinin, başvuru hakkı bulunmamaktadır.

Ürün özelliklerine uyumun denetimi, halihazırda kamu organları tarafından gerçekleştirilmektedir; Türkiye müktesebatla da uyumlu olacak olan akredite edilmiş özel denetim organlarını esas alan bir sistemi geliştirmek istemektedir. Mağazalarda re'sen korumayı sağlamak için, kontrolleri yürütmek üzere belirlenmiş bir kamu merciinin olmadığı görülmektedir. Denetim organları şu anda bu görevi üstlenmişlerdir ki bu da tescil sistemi üçüncü ülkelere açık olsa dahi, sadece Türk Coğrafi İşaretlerinin bu korumadan faydalanabildiği anlamına gelmektedir. Türkiye'nin geleneksel ürünlerini korumak için Geleneksel Özelliklerin Garanti Edilmesi'ne benzer bir programı yoktur.

III.g. Organik Tarım

Organik Tarımla ilgili olarak Türkiye, müktesebatla kısmen uyumludur. Son yasal çerçeve AB müktesebatını esas almaktadır. Türkiye'nin karşılaştırılabilir bir kayıt, sertifikasyon, kontrol ve ihlal sistemi vardır. Kalıntı testi laboratuvarlarının akreditasyon işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir.